Zinātnes Vēstnesis

Latvijas Zinātnes padomes, Latvijas Zinātņu akadēmijas un Latvijas Zinātnieku savienības laikraksts

10 (594) ISSN 1407–1479 2020. gada 18. maijs

Foto J. Brencis

SVEICAM AR AUGSTĀKAJIEM LATVIJAS VALSTS APBALVOJUMIEM PAGODINĀTOS LZA LOCEKĻUS!

Valsts neatkarības atjaunošanas 30. gadadienas priekšvakarā sveicam visus, kuri saskaņā ar Valsts prezidenta un Ordeņu kapitula 2020. gada 23. aprīļa lēmumu apbalvoti ar augstākajiem Latvijas valsts apbalvojumiem – Triju Zvaigžņu ordeni, Viestura ordeni un Atzinības krustu!

Apbalvoto vidū īpaši sveicam par Triju Zvaigžņu ordeņa virsnieku iecelto kodolfiziķi, kultūrvēsturnieku un novadpētnieku, Latvijas Zinātņu akadēmijas goda doktoru *Dr.sc.ing.* **Valdi GAVARU**, kā arī par Atzinības krusta komandieri iecelto Rīgas Tehniskās universitātes Datorzinātnes un informācijas tehnoloģijas fakultātes Lietišķo datorsistēmu institūta Mākslīgā intelekta un sistēmu inženierijas katedras vadītāju, profesoru, Latvijas Zinātņu akadēmijas akadēmiķi *Dr.habil.sc.ing*. **Jāni GRUNDSPEŅĶI**!

Latvijas Zinātņu akadēmija

ATGĀDINĀJUMS – LĪDZ 15. JŪNIJAM VAR IESNIEGT LATVIJAS ZINĀTŅU AKADĒMIJAS JAUNO LOCEKĻU KANDIDĀTU PIETEIKUMUS

Neraugoties uz ierobežojumiem, ko katras iestādes, arī Latvijas Zinātņu akadēmijas, darbībā izraisījusi ārkārtas situācija, jauno locekļu kandidātu pieteikumu iesniegšanas termiņš nav mainīts, un **2020. gada vēlēšanām izvirzīto LZA jauno locekļu kandidātu pieteikumi jāiesniedz līdz 15. jūnijam**!

Atgādinām, ka šogad Latvijas Zinātņu akadēmija ir izsludinājusi 20 vakances:

LZA īstenajiem locekļiem – **8** vakances

LZA ārzemju locekļiem – **3** vakances

LZA korespondētājlocekļiem – **9** vakances deviņās zinātnes nozarēs:

Medicīnā – 1 vakance;
Materiālzinātnē – 1 vakance;
Fizikā – 1 vakance;
Informātikā – 1 vakance;
Filozofijā – 1 vakance;
Valodniecībā – 1 vakance;
Vēsturē – 1 vakance;
Lauksaimniecības zinātnē – 1 vakance;
Pārtikas zinātnē – 1 vakance.

JAUNO LOCEKĻU KANDIDĀTU IZVIRZĪŠANAS KĀRTĪBA

Latvijas augstskolām, zinātniskajām biedrībām, zinātniskajiem centriem, LZA īstenajiem locekļiem ir tiesības **līdz vēlēšanu gada 15. jūnijam** elektroniski LZA Prezidijam pieteikt jaunu LZA īsteno locekļu, ārzemju locekļu un korespondētājlocekļu kandidātus, savu pieteikumu attiecīgi motivējot un pievienojot kandidāta *Curriculum vitae*. Ja kandidātus piesaka augstskola, biedrība vai centrs, tie, aizklāti balsojot, ar balsu vairākumu izvirzāmi zinātnisko padomju u.tml. koleģiālu orgānu sēdēs.

Pieteicējam **līdz vēlēšanu gada 15. septembrim** jāiesniedz vēl divu LZA īsteno locekļu rekomendācijas un citi Senāta norādītie dokumenti, šajos dokumentos ir jābūt saprotamam, ka piesakāmais kandidāts piekrīt savas kandidatūras izvirzīšanai (piemēram, uz kāda no dokumentiem ir viņa paraksts). Pieteicēja pienākums ir iepazīstināt piesakāmo kandidātu ar kārtību, kādā LZA vēlē jaunus locekļus.

Papildus līdz 15. septembrim jāiesniedz šādi dokumenti:

• kandidāta zinātniskā biogrāfija *(Curriculum vitae)* rakstītā un elektroniskā formā, norādot dzimšanas gadu un datumu, personas kodu, pašreizējās darba vietas un mājas adresi, tālruņus, faksu un e–pasta adresi, kopējo zinātnisko darbu skaitu un līdz 5 nozīmīgāko zinātnisko darbu bibliogrāfiskos datus;

• īss zinātniskā un pedagoģiskā darba kopsavilkums publicēšanai laikrakstā "Zinātnes Vēstnesis" (skat. "Zinātnes Vēstnesis", 17 (580), 2019. gada 28. oktobris);

• 2 krāsainas fotogrāfijas (10 x 15);

• autora apstiprināts zinātnisko darbu saraksts, darbus sadalot kategorijās (monogrāfijas, raksti, konferenču tēzes u.tml.), rakstiskā un elektroniskā formā;

• diplomu kopijas (augstākās izglītības, zinātniskās kvalifikācijas un nosaukumu);

• ziņas par zinātniskajiem apbalvojumiem un pagodinājumiem (Latvijā un ārvalstīs saņemto diplomu kopijas).

Dokumenti iesniedzami Latvijas Zinātņu akadēmijas Senāta jauno locekļu vēlēšanu ekspertu komisijai Rīgā, Akadēmijas laukumā 1, 2. st., 231. istabā. Uzziņas LZA Prezidija sekretariātā Akadēmijas laukumā 1, Rīga, LV 1050, tel. 67223931, fakss 67821153, e–pasts: alma@lza.lv

NOLIKUMS PAR JAUNU LATVIJAS ZINĀTŅU AKADĒMIJAS LOCEKĻU VĒLĒŠANĀM atrodams LZA tīmekļvietnē: LZA Gadagrāmata 2018, 185. lpp.

MINISTRU KABINETS ATBALSTA IZM IZSTRĀDĀTO AUGSTSKOLU LIKUMA GROZĪJUMU PROJEKTU

2020. gada 12. maijā, valdība atbalstīja Izglītības un zinātnes ministrijas (IZM) sadarbībā ar citu nozaru ministrijām, Pārresoru koordinācijas centru un nozares pārstāvjiem izstrādāto Augstskolu likuma grozījumu projektu, lai sāktu iedzīvināt konceptuālajā ziņojumā par augstskolu iekšējās pārvaldības modeļa maiņu paredzētos risinājumus.

Augstskolu likuma grozījumi paredz, ka visas augstskolas ir universitātes tipa institūcijas, kas īsteno pētniecībā balstītu augstāko izglītību un iedalās universitātēs, lietišķo zinātņu augstskolās un mākslas un kultūras augstskolās.

Turpinājums – 2.lpp.

REKTORU PĀDOMES UN CITU ORGANIZĀCIJU VIEDOKLIS PAR MK ATBALSTĪTO AUGSTSKOLU LIKUMA GROZĪJUMU PROJEKTU

2020. gada 12. maijā Ministru kabinets atbalstīja Izglītības un zinātnes ministrijas (IZM) izstrādāto likumprojektu «Grozījumi Augstskolu likumā». IZM projektu ir izstrādājusi un virzījusi steigā, klaji nedemokrātiskā procesā.

Likumprojekts virzīts ārkārtējās situācijas laikā Covid–19 radīto sarežģīto faktisko un tiesisko apstākļu aizsegā, neievērojot Ministru kabineta kārtības rullī noteiktās saskaņošanas procedūras un izvairoties no demokrātiskā valstī pašsaprotamā varas dialoga ar sabiedrību.

IZM nav ņēmusi vērā daudzu jo daudzu valsts institūciju, nevalstisko organizāciju, sociālo un sadarbības partneru viedokļus, apsvērumus un priekšlikumus, kas balstās uz pozitīvo pieredzi un praksi, dodot priekšroku apšaubāmiem un līdz galam nepārdomātiem risinājumiem. **Nedemokrātiskā procedūrā ministrija ir radījusi likumprojektu, kas – tā vietā, lai veicinātu sabiedrības iesaisti augstskolu pārvaldībā, – augstskolās notiekošos procesus pakļauj ministrijas ierēdņu un politiķu tiešai kontrolei, būtiski ierobežojot augstskolas personāla (studentu, vispārējā un akadēmiskā) spēju ietekmēt un lemt par savu un augstskolas nākotni**.

Turpmākā atbildība par ministrijas šaurās interesēs izstrādāto likumprojektu ir uzvelta Saeimai, tādēļ aicinām ievērot elementārus demokrātiskās pārvaldes principus un nodrošināt diskusijas, kurās nozares organizācijas var paust savu viedokli par likumprojektu, kas skar vairākus desmitus tūkstošu mūsu valsts augstskolu studentu un docētāju.

Turpinājums – 2.lpp.

IZSLUDINĀTS LZA VĀRDBALVU UN JAUNO ZINĀTNIEKU BALVU KONKURSS 2021. GADAM

Latvijas Zinātņu akadēmijas (LZA) Senāts 2020. gada 12. maija sēdē pieņēma lēmumu izsludināt

LZA vārdbalvu konkursu 2021. gadam, piešķirot šādas balvas:

Artūra Balklava balvu zinātnes popularizēšanā;
Arveda Švābes balvu Latvijas vēsturē;
Tālivalža Vilciņa balvu socioloģijā;
Paula Lejiņa balvu lauksaimniecības zinātnēs.

Kandidātus vārdbalvu konkursam var izvirzīt LZA īstenie locekļi, zinātnisko iestāžu padomes, universitāšu vai akadēmiju senāti vai domes. Iesniegtos darbus vērtē katras balvas ekspertu komisija. Izvirzot kandidātus balvai, ekspertu komisijai vienā (1) eksemplārā iesniedzami šādi dokumenti:

1) izvirzītāja ieteikums,
2) izvirzītais darbs,
3) ziņas par autoru (*Curriculum vitae*), norādot darba un mājas adresi, tālruni, elektroniskā pasta adresi,
4) autora parakstīta īsa iesniegtā darba anotācija latviešu valodā, darba nosaukums angļu valodā.

Jaunajiem zinātniekiem LZA piešķīrusi šādas balvas:

Ludviga un **Māra Jansonu** balvu fizikā;
Vitauta Tamuža balvu mehānikā;
Mārtiņa Straumaņa un **Alfrēda Ieviņa** balvu ķīmijā;
Emīlijas Gudrinieces balvu ķīmijā un ķīmijas tehnoloģijā;
Zentas Mauriņas balvu literatūrzinātnē vai filozofijā
un
četras jauno zinātnieku balvas.

Balvas uz darbu konkursa pamata tiek piešķirtas maģistriem vai doktorantiem, vai jaunajiem pētniekiem ne vēlāk kā vienu gadu pēc maģistra vai doktora darba aizstāvēšanas. Konkursam var iesniegt darbus, kurus veicis atsevišķs zinātnieks, kurš pieteikuma iesniegšanas brīdī nav vecāks par 30 gadiem. Konkursā iesniedzamie dokumenti:

1) motivēts LZA īstenā locekļa, zinātniskā institūta vai augstākās mācību iestādes senāta vai domes ieteikums, kurā dots īss konkursā iesniedzamā darba vērtējums un jaunā zinātnieka vispārējo zinātnisko aktivitāšu raksturojums;

2) konkursa darbs, norādot uz titullapas institūta vai augstskolas nosaukumu, darba nosaukumu latviešu un angļu valodā, autora vārdu, uzvārdu, pilsētu, kur tas veikts un gadu, darba vadītāju; uz titullapas jābūt norādei LZA jauno zinātnieku darbu konkursam;

3) darba īsa anotācija (līdz 1 lpp.) latviešu valodā, kuru parakstījis autors;

4) publicēto darbu saraksts (ja tādi ir);

5) uzziņu lapa par darba autoru: vārds, uzvārds, dzimšanas gads un datums, personas kods, darba vieta, doktorantūra, maģistrantūra vai to beigšanas gads, mājas un darba pilnas adreses un telefoni, elektroniskā pasta adrese.

Konkursā iesniegtos darbus vērtē LZA ekspertu komisijas. Godalgotie darbi glabājas Latvijas Universitātes Akadēmiskajā bibliotēkā, pārējos izsniedz autoriem atpakaļ.

Materiāli iesniedzami LZA Zinātniskajā sekretariātā, Akadēmijas laukumā 1, 2. stāvā, 231. istabā, Rīga, LV–1524, vai attiecīgo zinātņu nodaļās (tālruņi uzziņām 67223931, 67223633, 67220725, 67225889) līdz **2020. gada 25. septembrim**.

Informācija: Katru gadu Latvijas Zinātņu akadēmijas Senāts piešķir LZA vārdbalvas zinātniekiem par nozīmīgu ieguldījumu kādā no zinātņu nozarēm, kā arī balvas jaunajiem zinātniekiem – gan vārdbalvas, gan jauno zinātnieku balvas. Ar pilnu LZA vārdbalvu un citu balvu sarakstu, kā arī balvu laureātiem var iepazīties LZA Gadagrāmatā 2020 (95. lpp.).

2020. gadā LZA Senāts piešķīra trīspadsmit vārdbalvas un četras jauno zinātnieku balvas, to vidū arī 2019. gadā no jauna iedibinātās balvas – Kaspara Buša vārdbalvu meža ekoloģijā un mežkopībā, kā arī Vitauta Tamuža vārdbalvu jaunajiem zinātniekiem mehānikā. Ar balvu laureātiem iepazīstinājām laikraksta "Zinātnes Vēstnesis" 6. aprīļa numurā.

LZA LMZN UN VPP PROJEKTA INTERFRAME–LV UZSĀK JAUNU INICIATĪVU

2020. gada 6. maijā pirmo reizi notika tiešsaistes seminārs, kuru rīkoja LZA LMZN un VPP projekts INTERFRAME–LV sadarbībā ar Ziemeļvalstu Agrāro zinātņu asociācijas (*Nordic Association for Agricultural Science*) Ekonomikas sekciju. Seminārā piedalījās pārstāvji no Somijas, Dānijas, Islandes, Zviedrijas, Norvēģijas, Lietuvas un Latvijas. Asociācijai ir senas pētniecības tradīcijas, tā pastāv jau 100 gadus, un galvenais mērķis ir attīstīt agrārās ekonomikas pētījumus Ziemeļvalstīs un Baltijas valstīs. Asociācijas galvenā pārvalde atrodas Upsalā, Zviedrijā, savukārt, Latvijas Nacionālās asociācijas Ekonomikas sekcijas vadītāja ir akadēmiķe, profesore *Dr.habil.oec*. Baiba Rivža.

Ziemeļvalstu agrāro zinātņu asociācija uzsākusi šādu konferenču sēriju iniciatīvu, kas turpināsies līdz 2020. gada nogalei, un, kurā pētnieki no Ziemeļvalstīm un Baltijas valstīm piedalās ar prezentācijām un ziņojumiem par reģionā aktuāliem pētniecības jautājumiem. Pirmajā seminārā ar prezentācijām piedalījās Somijas Nacionālās asociācijas Ekonomikas sekcijas vadītājs Jarrko Niemi ar pētījumu "Dzīvnieku veselības ekonomiskās ietekmes analīze cūkkopības sektorā" ("Analyzing Economics of Animal Health in the Intensive Pig Production Sector") un Ventspils Augstskolas Zinātņu un attīstības daļas vadītāja, Uzņēmējdarbības, inovāciju un reģionālās attīstības centra pētniece, Latvijas Lauksaimniecības universitātes doktorante Dace Štefenberga ar pētījumu "Inovācija un sadarbība kā atslēgas faktori policentriskai reģionālai attīstībai" ("Innovation and Cooperation as Key Factors for Polycentric Regional Development"). Pētījums ir daļa no promocijas darba, kura vadītājas ir prof. Baiba Rivža un prof. Biruta Sloka. Pētījumā tika izskatītas jaunas pieejas inovāciju definēšanā, sadarbības modeļu attīstības jaunākās tendences, kā arī šo faktoru ietekme uz līdzsvarotu valsts attīstību, ko nosaka visu tās reģionu attīstība, īpaši uzsverot zināšanu centru lomu reģionos. Pētījuma praktiskā daļa veikta, pateicoties dalībai divos valsts pētījumu programmas projektos: "Latvijas lauku un reģionālās attīstības procesi un iespējas zināšanu ekonomikas kontekstā" (EKOSOC–LV) ietvaros un "Latvijas valsts un sabiedrības izaicinājumi un to risinājumi starptautiskā kontekstā" (INTERFRAME–LV) ietvaros.

Virtuālie semināri tiek plānoti katru mēnesi, tajos būs iespēja piedalīties gan ar prezentācijām, gan kā klausītājiem ikvienam interesentam. Nākamais seminārs notiks 3. jūnijā.

Pieteikšanās, sūtot e–pastu: lmzn@lza.lv vai Baiba.Rivza@llu.lv (virtuālais seminārs).

AR PAPILDU 20 MILJONU EIRO ES FONDU ATBALSTU SEKMĒS KOMERCIALIZĒJAMU PĒTĪJUMU IZSTRĀDI

Lai sekmētu komercializējamu praktiskas ievirzes pētījumu izstrādi un attīstību, kas ilgtermiņā nodrošinās zinātnes attīstību, valsts tautsaimniecības izaugsmi un globālo konkurētspēju, Eiropas Savienības (ES) fondu atbalsta programmas ietvaros papildus būs pieejami vairāk nekā 20 miljoni eiro – to paredz 2020. gada 12. maijā valdībā apstiprinātie noteikumu grozījumi.

Pieejamais ES fondu finansējums ir nozīmīgs arī, lai zinātnes un pētniecības jomai piesaistītu jaunos pēcdoktorantūras zinātniekus.

ES fondu programmu papildu finansējums nodrošinās Praktiskas ievirzes pētījumu 3. kārtas ietvaros augstu vērtējumu saņēmušu, bet nepietiekama finansējuma dēļ noraidītu projektu īstenošanu, kas sniedz iespēju izstrādāt komercializējamus jaunus produktus vai tehnoloģijas un tieši spētu sekmēt Latvijas inovācijas spēju palielināšanos.

Ar pieejamo ES fondu finansējumu būs iespējas īstenot Praktiskas ievirzes pētījumu 4. kārtu un izsludināt projektu iesniegumu atlasi. Projektu iesniegumu atlases 4. kārtas izsludināšana ir būtiska, lai līdz 2023. gadam būtu iespējams īstenot pētniecības projektus, to rezultātā izstrādājot potenciāli komercializējamus risinājumus.

ES fondu programmu finansējums ir nozīmīgs instruments, lai virzītu zinātņu ietilpīgas un tehnoloģiju inovāciju attīstību, kas ir būtisks elements valsts ekonomikas izaugsmei un konkurētspējai. Pieejamais finansējums sniedz iespēju pētniecības un inovācijas sektoram piesaistīt cilvēkkapitālu – zinātniekus, inženierus un citus augsta līmeņa speciālistus. Pētniecības un inovācijas jomu attīstība veicina arī jauniešu motivāciju izvēlēties STEM nozaru studijas Latvijas augstskolās.

Pieejamais finansējums radīs iespējas zinātniskajam personālam, jaunajiem pētniekiem, zinātniskā grāda pretendentiem un jaunajiem zinātniekiem, kuri pētniecību tautsaimniecības attīstībai svarīgās nozarēs plānojuši veikt laika posmā no 2020. gada līdz 2023. gadam. Valdībā pieņemtie noteikumu grozījumi ir pieejami Ministru kabineta tīmekļvietnē.

Avots: IZM

PALIELINA ES FONDU ATBALSTU LATVIJAS BIOMEDICĪNAS PĒTĪJUMU UN STUDIJU CENTRAM COVID 19 VAKCĪNAS UN ZĀĻVIELU TESTĒŠANAI

Lai testētu Latvijā radītos Covid–19 vakcīnu un zāļvielu kandidātus, pētniecības laboratorijas aprīkojuma iegādei Latvijas Biomedicīnas pētījumu un studiju centrā (BMC) Eiropas Savienības (ES) fondu programmas ietvaros papildus būs pieejami 300 tūkstoši eiro – to paredz šodien, 2020. gada 12. maijā, valdībā apstiprinātie noteikumu grozījumi.

Finansējums paredzēts ES fondu pētniecības infrastruktūras programmā esošā BMC projekta ietvaros.

Finansējumu plānots ieguldīt BMC trešā bioloģiskās drošības līmeņa šūnu laboratorijas izveidei, pētniecības laboratorijas aprīkojuma iegādei.

Šobrīd Latvijas zinātnieki aktīvi iesaistās Covid–19 izraisošā SARS–CoV–2 vīrusa izpētē. Būtisks priekšnosacījums dažādiem SARS–CoV–2 pētījumiem ir iespēja vīrusu pavairot kontrolētos laboratorijas apstākļos. Tas ir nepieciešams, piemēram, lai varētu testēt Latvijā radītos vakcīnu un zāļvielu kandidātus, dažādo vīrusa variantu izpētei, vai dzīvotspējīgu vīrusa daļiņu detektēšanai dažādos klīniskajos, materiālu un apkārtējās vides paraugos. SARS–CoV–2 pieder pie 3. biodrošības līmeņa (BSL–3) patogēniem, kura kultivēšanai ir nepieciešami augsti drošības standarti. Šobrīd BMC ir pieejamas īpaši konstruētas BSL–3 drošības līmeņa telpas, bet tās vēl nav iekārtotas ar atbilstošu aprīkojumu, kura nodrošinājums sniegtu visiem ieinteresētajiem pētniekiem Latvijā no dažādām zinātniskajām institūcijām pieeju pie šādas infrastruktūras. Iespēja pavairot vīrusu ļaus arī testēt individuālos aizsardzības līdzekļus tepat Latvijā.

Attiecībā uz laboratorijas aprīkojumu, jau šobrīd sadarbībā ar Šveices partneriem BMC ir izveidoti pirmie vakcīnas kandidāti, kā arī izpētīti vairāki desmiti Latvijā cirkulējošo vīrusa variantu genomi. Aprīkojuma izmaksas ir aptuveni 300 tūkstoši eiro.

Noteikumu grozījumi ir pieejami Ministru kabineta tīmekļvietnē.

Avots: IZM

INSTITŪCIJAS, KAS APSTIPRINĀTAS KĀ ATBILSTOŠAS PĒTNIECĪBAS ORGANIZĀCIJAS (PO) STATUSAM 2020. GADĀ

Ņemot vērā nosacījumus valsts pētījumu programmu konkursos, zinātniskajām institūcijām, kuras Latvijas Zinātnes padomes izsludinātajos Fundamentālo un lietišķo pētījumu projektu 2020. gada atklātajā konkursā ir apstiprinātas kā atbilstošas pētniecības organizācijas definīcijai, nav jāiesniedz dokumentācija atbilstībai (finanšu vadības un grāmatvedības politika, finanšu apgrozījuma pārskats, ja attiecināms, apliecinājums, ka projekta rezultāti netiks izmantoti komerciāliem nolūkiem).

Izvērtēšana atbilstībai tika veikta tikai zinātniskajām institūcijām, kurām uz projektu iesniegšanas datumu bija apstiprināts institūcijas 2019. gada pārskats vai arī veiktas izmaiņas finanšu vadības un grāmatvedības politikā, pārējām zinātniskajām institūcijām papildu vērtējums netika veikts, tādēļ tās neparādās šajā sarakstā.

Informējam, ka Fundamentālo un lietišķo pētījumu projektu 2020. gada atklātajā konkursā kā atbilstošas pētniecības organizācijas statusam tika atzītas 17 zinātniskās institūcijas: Agroresursu un ekonomikas institūts, Banku augstskola, Daugavpils Universitātes aģentūra "Latvijas Hidroekoloģijas institūts", Dārzkopības institūts, Elektronikas un datorzinātņu institūts, Latvijas Biomedicīnas pētījumu un studiju centrs, Latvijas Universitāte, Latvijas Universitātes Matemātikas un informātikas institūts, Latvijas Valsts koksnes ķīmijas institūts, Nodibinājums "Baltic Studies Centre", Pārtikas drošības, dzīvnieku veselības un vides zinātniskais institūts "BIOR", Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmija, Rīgas Stradiņa universitāte, Valsts sabiedrības ar ierobežotu atbildību "Paula Stradiņa klīniskā universitātes slimnīca" Zinātniskais institūts, Ventspils Augstskola, Vidzemes Augstskola,

Avots: LZP

MINISTRU KABINETS ATBALSTA IZM IZSTRĀDĀTO AUGSTSKOLU LIKUMA GROZĪJUMU PROJEKTU

Turpinājums no 1.lpp.

Atbilstoši pasaules praksei augstskolu pārvaldībā tiek nodalīta akadēmisko un stratēģisko lēmumu pieņemšana. Lai to īstenotu, iekšējā pārvaldībā tiek izveidotas augstskolu padomes, kuru uzdevums ir, stiprinot augstskolu autonomiju, atvērtību un visu procesu caurspīdīgumu, virzīt augstskolu stratēģisko attīstību, kamēr senāta uzdevums – risināt zinātnes un izglītības jautājumus, nodrošinot akadēmisko brīvību un akadēmisko personāla ekselenci.

"Augstskolu likuma grozījumi ir pirmais solis augstskolu pārvaldības reformā, tai pašā laikā ir vitāli svarīgi spert arī nākamos, pārveidojot akadēmiskā personāla slodzes veidošanās principus, pilnveidot karjeras un izaugsmes sistēmu, paredzot, ka docētājs augstskolā ir studiju, zinātniskā un "trešās misijas" darba veicējs," vērtē izglītības un zinātnes ministre Ilga Šuplinska.

Viņa arī norāda, ka ir svarīgi ieviest padomju darbību praksē un stratēģiskās darbības principus saistīt ar augstskolas spēcīgāko zinātniskās darbības jomu un ar to saistīto studiju virzienu attīstību, kā arī pāriet uz vienotu augstskolu un zinātniskās darbības likumu, lai augstskolas darbībā nostiprinātu vienīgo izaugsmes un izrāviena ceļu arī Eiropas izglītības telpā – pētniecība, atklājumi, eksperimenti un inovācijas kā studiju satura, tautsaimniecības un zinātnes nozaru pamats.

Grozot Augstskolu likumu, tiek mainītas arī normas, kas skar rektora amata pretendentu atlases un vērtēšanas kārtību, kā arī rektora amatā iecelšanas un atcelšanas kārtību. Paredzēts, ka rektora amata pretendentus atklātā starptautiskā konkursā izraudzīsies augstskolas padome, bet ievēlēs senāts. Savukārt rektora atcelšanu varēs ierosināt gan augstskolas padome, senāts, gan attiecīgās nozares ministrija, gan IZM, bet ierosinājuma pamatotība tiks izvērtēta Ministru kabineta noteiktā kārtībā.

Ņemot vērā, ka augstskolas padomes locekļi būs valsts amatpersonas, vienlaikus tiek veikti grozījumi likumā "Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā" paredzot, ka augstskolas padomes locekļu un valsts kapitālsabiedrību padomju locekļiem valsts amatpersonas deklarācijas publiskojamā daļā ietvers informāciju par ienākumiem, kas gūti par valsts amatpersonas pienākumu izpildi, kā arī informāciju par citiem amatiem, uzņēmuma līgumiem un pilnvarojuma līgumiem.

Likuma grozījumi paredz arī Augstākās izglītības padomes darbības izbeigšanu, funkcijas sadalot starp Augstākās izglītības kvalitātes aģentūru un Latvijas Zinātnes padomi.

Ņemot vērā valstī noteikto ārkārtējo situāciju, IZM par mēnesi pagarināja priekšlikumu iesniegšanas termiņu grozījumiem Augstskolu likumā. IZM saņēma priekšlikumus no Rektoru padomes, Latvijas Jauno Zinātnieku apvienības, augstskolām un citām nozares organizācijām. Tai pašā laikā izmaiņas nozarē ir rosinātas jau vairāk nekā 10 gadu garumā, bet esošais Augstskolu likums darbojas kopš 1995. gada decembra. Konceptuālo ziņojumu par augstskolu iekšējās pārvaldības modeļa maiņu valdība apstiprināja 2020. gada 19. februārī, paredzot kompleksus strukturālos risinājumus augstākās izglītības un zinātnes nozares starptautiskajai konkurētspējai, fokusējoties uz pārvaldību, finansējumu un cilvēkresursiem.

Valdība nolēma abus šodien atbalstītos likumprojektus iesniegt Saeimā tālākai diskusijai un pieņemšanai.

Avots: IZM

REKTORU PADOMES UN CITU ORGANIZĀCIJU VIEDOKLIS PAR MK ATBALSTĪTO AUGSTSKOLU LIKUMA GROZĪJUMU PROJEKTU

Turpinājums no 1.lpp.

Uzskatām par mūsu vadīto organizāciju pienākumu līdzdarboties augstākās izglītības un zinātnes pārvaldības pilnveidē, tādēļ aktīvi iesaistīsimies likumprojekta apspriešanas procesā Saeimā. **Aicinām Valsts prezidentu un Saeimas deputātus pielikt visas pūles, lai tiktu izstrādāts tāds augstākās izglītības pārvaldības modelis, kas ir sabiedrības interesēs un patiesi veicina izcilas augstākās izglītības sistēmas izveidi, kas savukārt sekmētu zinātnes, inovāciju un tautsaimniecības attīstību.**[1] Aicinām neatbalstīt IZM piedāvāto juridiski nekorekto projektu, kas būtiski ierobežo augstskolu autonomiju, valsts augstskolās ieviešot politizētu, tiešu ministrijas pārvaldības sistēmu, tādējādi radot nopietnus draudus visas nozares pilnvērtīgai un ilgtspējīgai attīstībai.

Rektoru padome – priekšsēdētāja Rūta Muktupāvela

Augstākās izglītības padome – priekšsēdētājs Jānis Vētra

Latvijas Augstskolu profesoru asociācija – valdes vārdā Baiba Rivža

Latvijas Darba devēju konfederācija – prezidents Vitālijs Gavrilovs

Latvijas Izglītības un zinātnes darbinieku arodbiedrība – priekšsēdētāja Inga Vanaga

Latvijas Koledžu asociācija – valdes priekšsēdētājs Tālavs Jundzis

Latvijas Lielo pilsētu asociācija – izpilddirektors Viktors Valainis

Latvijas Studentu apvienība – prezidente Justīne Širina

Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kamera – valdes priekšsēdētājs Jānis Endziņš

Latvijas Universitāšu asociācija – valdes priekšsēdētājs Aigars Pētersons

Latvijas Zinātnieku savienība – valdes priekšsēdētājs Uldis Grāvītis

Latvijas Zinātņu akadēmija – prezidents Ojārs Spārītis

Neatkarīgā izglītības un zinātnes apvienība – valdes locekļi Juris Dzelme un Māris Strads

Nodibinājums "Augstākās izglītības kvalitātes centrs" – valdes priekšsēdētājs Juris Dzelme

Privāto augstskolu asociācija – priekšsēdētājs Aldis Baumanis

1 Atgādinām, ka, atklājot Saeimas rudens sesiju, 2019. gada 5. septembrī Valsts prezidents Egils Levits norādīja, ka jāmeklē risinājumi augstākās izglītības un zinātnes izaugsmei, izveidojot izcilu un tālredzīgu augstākās izglītības sistēmu, kas sekmētu zinātni, inovācijas un ekonomiku. Tas nepieciešams, lai paaugstinātu augstskolu izcilības līmeni, palielinātu Latvijas augstskolu, to mācībspēku un absolventu starptautisko konkurētspēju un sekmētu mūsu zinātnieku arvien plašāku iesaisti starptautiskos projektos un zinātnes attīstībā. Likumdošanas ceļā esot jāatrisina jautājumi par augstākās izglītības un zinātnes pārvaldības modeļiem un finansējumu, kā arī pētniecības un izglītības sasaisti. https://www.president.lv/lv/jaunumi/zinas/valsts–prezidenta–egila–levita–uzruna–saeimas–2019–gada–rudens–sesijas–atklasana–25893)

KM UZSĀKS VALSTS PĒTĪJUMU PROGRAMMU "LATVIJAS KULTŪRA – RESURSS VALSTS ATTĪSTĪBAI"

Valdības 12. maija sēdē apstiprināta Kultūras ministrijas (KM) izstrādātā valsts pētījumu programma "Latvijas kultūra – resurss valsts attīstībai" 2020. – 2022. gadam.

Programma sniegs iespēju starpdisciplinārām pētnieku grupām veikt pētījumus humanitārajās, mākslas zinātnēs un sociālajās zinātnēs. Tās īstenošanā iesaistīsies zinātniskais un akadēmiskais personāls, studējošie, doktora grāda pretendenti un jaunie zinātnieki. Programmas kopējais finansējums trim gadiem ir 1 075 350 eiro.

Pētījumu zinātniskos rezultātus plānots izmantot Kultūrpolitikas pamatnostādņu izstrādē un augstākās izglītības studiju procesā, attīstot ar programmu saistītas maģistrantūras un doktorantūras studiju programmas. Pētījumu rezultātā tiks izstrādāti kultūras sociālās un ekonomiskās ietekmes mērīšanas metodoloģijas risinājumi. Plānots veidot arī datu kopas, piemēram, par aktuālajiem Latvijas mākslinieciskās jaunrades un kultūras mantojuma procesiem, to sociālo un ekonomisko ietekmi un ilgtspēju.

Programma tādējādi sniegs ieguldījumu Latvijas mākslas un kultūras kapitāla efektīvā izmantošanā valsts ilgtspējīgai attīstībai.

Programmas pētījumu virzieni ir saistīti ar trīs galvenajiem uzdevumiem. Pirmais ir vērsts uz zināšanu bāzes attīstību par mākslinieciskās jaunrades vēsturi un aktuālajiem procesiem Latvijas kultūrā plašā nozaru spektrā: mūzikā, literatūrā, teātra un dejas mākslā, vizuālajā mākslā, dizainā, arhitektūrā, audiovizuālajā un filmu mākslā, kā arī citās jomās. Nozīmīgs pētījumu virziens ir kultūras un mākslas procesu daudzveidība, ilgtspēja un saikne ar kultūras un kultūrizglītības vajadzībām, sekmējot pētniecības, augstākās izglītības un mākslinieciskās jaunrades saikni.

Otrais pētījumu virziens paredz attīstīt zināšanu bāzi par Latvijas kultūras mantojuma aizsardzību, saglabāšanu un tālāknodošanu, komunikācijas un pārvaldības jautājumiem mūsdienu tehnoloģisko, ekonomisko, sociālo un vides izaicinājumu kontekstā, kultūras mantojuma un atmiņas institūciju lomu. Tiek uzsvērta sabiedrības, īpaši jauniešu, un mantojuma kopienu iesaiste un līdzdalība.

Savukārt trešajā uzdevumā noteikts attīstīt pētniecības metodes un zināšanu bāzi par mākslinieciskās jaunrades un kultūras mantojuma nozaru ietekmi, tostarp sociālo un ekonomisko ietekmi, pārneses efektiem un lomu Latvijas valsts, sabiedrības un tautsaimniecības ilgtspējīgā attīstībā un nacionālās identitātes veidošanā.

Programma ir izveidota sadarbībā ar Nacionālo kultūras padomi.

Informāciju sagatavoja:
Dace Vizule,
Kultūras ministrijas sabiedrisko attiecību speciāliste
Avots: KM

RTU IZAICINA NOVATORUS CĪNĪTIES PAR EIROPAS INOVATĪVĀKĀ PĀRTIKAS NOZARES JAUNUZŅĒMUMA STATUSU

Rīgas Tehniskās universitātes (RTU) Dizaina fabrika aicina biznesa uzsācējus, zinātniekus un novatorus līdz 24. maijam pieteikt idejas vienam no Eiropas lielākajiem ideju/jaunuzņēmumu konkursiem «Innovation Prize», lai radītu pievienoto vērtību pārtikas un lauksaimniecības nozarēm un cīnītos par naudas balvu līdz pat 30 000 eiro.

Veidojot ciešas saites starp patērētājiem, uzņēmumiem, jaunuzņēmumiem, pētniekiem un studentiem, Eiropas Inovāciju un tehnoloģiju institūta (EIT) zināšanu kopiena «EIT Food» atbalsta inovācijas un ilgtspējīgas ekonomikas iniciatīvas, kas vairo piekļuvi kvalitatīvai pārtikai, uzlabo vidi un veselību, kā arī rada jaunas darbavietas un palielina Eiropas konkurētspēju. Patlaban, ekonomikai visā pasaulē saskaroties ar izaicinājumiem jaunā koronovīrusa uzplaiksnījuma dēļ, ir īpaši svarīgi meklēt inovatīvus risinājumus tautsaimniecības attīstībai.

«EIT Food» ideju/jaunuzņēmumu konkursā «Inovāciju balva» («Innovation Prize») iespējams pieteikt idejas, kas rada vērtību visā pārtikas ražošanas ķēdē – no ražošanas optimizācijas risinājumiem, jauniem iepakojumiem, pārtikas piedevām līdz pat produktu līnijām. Konkursantiem būs iespēja cīnīties par naudas balvām, piedalīties mācībās, uzlabojot prezentēšanas prasmes, iepazīstināt ar savu ideju vai risinājumu potenciālos investorus un plašāku sabiedrību demo dienā, kā arī satikties ar līdzīgi domājošiem no 17 Eiropas valstīm.

Konkursa nacionālajā finālā dalībnieki cīnīsies par naudas balvām viena, trīs un piecu tūkstošu eiro apmērā. Nacionālā fināla uzvarētājs pārstāvēs Latviju starptautiskajā finālā, kur tiks sadalītas balvas 10, 15 un 25 tūkstošu eiro apmērā. Papildu informācija un pieteikšanās konkursam.

Konkurss «Inovāciju balva» vienlaikus notiek 17 Eiropas valstīs – Bulgārijā, Horvātijā, Čehijā, Igaunijā, Grieķijā, Ungārijā, Itālijā, Latvijā, Lietuvā, Polijā, Portugālē, Rumānijā, Serbijā, Slovākijā, Slovēnijā, Spānijā un Turcijā.

Latvijā konkurss notiek otro reizi. Pagājušajā gadā tajā triumfēja idejas «Smart Packaging» un «SpirulinaNord». «Smart Packaging» izmanto viedo sensoru sistēmas ēdiena iepakojumā, lai noteiktu ēdiena svaigumu un samazinātu pārtikas atkritumus vai veselības riskus, ko rada neprecīzi ēdiena derīguma termiņi. Savukārt «SpirulinaNord» attīsta tehnoloģiju, kas ļauj Latvijas klimatā audzēt vērtīgo tropu mikroaļģi spirulīnu un piedāvā to klientiem lietošanai svaigā veidā.

2019. gadā Latvija pievienojās inovāciju un zināšanu kopienai «EIT Food», kura kontaktpunkta Latvijā aktivitātes organizē RTU Dizaina fabrika sadarbībā ar Rīgas Stradiņa universitāti, Latvijas Lauksaimniecības universitāti, Pārtikas un veterināro dienestu un Pārtikas drošības, dzīvnieku veselības un vides zinātnisko institūtu BIOR. Papildu informācija RTU tīmekļvietnē.
Avots: RTU

ZINĀTNE UN LATVIEŠU VALODA LATVIJĀ*

Globalizācija, ko vīrusi nez vai apturēs, izpaužas dažādās dzīves jomās, bet katrā ziņā ļoti spēcīgi zinātnē, kas pēc būtības daudzās jomās (varbūt ne visās) ir universāla un internacionāla.

To redzam vēsturē – attiecīgās ēras dominējošā Eiropas (valdošās valsts) valoda ir vienmēr iespiedusies zinātnē. Tāda loma savulaik ir bijusi latīņu valodai, kas tradīciju saglabāja vēl ilgi pēc Romas bojāejas. Ir bijis franču valodas periods (kad Prūsijas karalis Frīdrihs Lielais rakstīja, ka vācu valoda ir zemnieku valoda, kurā smalkas lietas nav iespējams izteikt), vācu valodas dominācijas periods vismaz tehniskajā un medicīnas jomās 19. gs. otrajā pusē. Arī krievu valodas valdījums zinātnē PSRS. Dominējošo valodu nosaka ekonomiski un politiski iemesli, nevis kādas valodas īpatnības, struktūras, priekšrocības. Tiesa, kļūstot par plaši starptautiski lietotu, tajā pieaug vārdu un terminu apjoms, kas dot papildu vērtību tās tālākizmantošanai zinātnē. Pašlaik šajā lomā ir angļu valoda.

Šodienas stāvoklis būtībā nozīmē, ka mūsdienu zinātniekam un zināmā mērā pat studentam ir bezperspektīvi nezināt, nelietot angļu valodu un nav īpašu stimulu lietot latviešu valodu. Kas savukārt rada apdraudējumu latviešu valodai. Tieksmi pāriet uz angļu valodu stiprina arī starptautiskā sadarbība, akreditācijas, sertifikācijas u.c.

Nereti gadījies dzirdēt no visai izglītotiem cilvēkiem, ka "šīs lietas latviski nemaz nevar sakarīgi izteikt". Parasti gan tas attiecas uz eirožargona vai politkorektuma modesvārdiem, kuru vajadzība valodā ir visai apšaubāma. Gribētu atgādināt vairāk nekā 100 gadus vecu domu, kam var pilnībā piekrist arī šodien.

"Varbūt vēl pirms 30 gadiem varēja apgalvot, ka latviešu valoda nenoderīga sarežģītāku domu izteikšanai, bet tagad, kad latviešu valodā sacerēti raksti par visdažādākajām zinātnes nozarēm, kad latviešu valodā tulkoti lielo tautu klasiķi, izdota konversācijas vārdnīca – tagad iebildumi pret valodu ir pilnīgi nepamatoti un tikai liecina, ka iebildumu cēlāji paši neprot latviešu valodu" (M. Skujenieks 1913).

Būtu absurds ierobežot latviešu zinātniekam iespējas publicēties, apmainīties ar informāciju angļu valodā ar kolēģiem citās valstīs. Ja latviešu zinātnieks veic specifiskus pētījumus ļoti šaurā nozarē, kur citu latviešu kolēģu, iespējams, vispār nav, nez vai varam prasīt detalizētu pētījumu izklāstu latviski kam? kur? Arī nodarbināt šos pētniekus ar simtiem jaunu terminu darināšanu latviešu valodā, ko neviens nelietos, nez vai būtu prātīgi.

Zinātnes jomā vēlams redzēt atšķirību starp specifiskiem dziļiem pētījumiem un lietišķo zinātni, kas saistīta ar saziņu ar iedzīvotājiem – medicīnu, farmakoloģiju, medikamentu aprakstus, datoru, mobilo telefonu aplikāciju un IKT sektoru, kur latviešu valodas izspiešana nav pieļaujama.

Būtu vēlams valsts atbalsts zinātnes darbu publicēšanai latviešu valodā, jānodrošina latviski rakstītu zinātnisko darbu pienācīga vērtēšana gan projektu, gan amatu aprakstos. Pretējā gadījumā milzu monogrāfija latviski par valodu, literatūru, Latvijas arheoloģiju, pilīm, putniem u.c. ir mazvērtīgāka, kā desmit autoru uzrakstītas tēzes vienas lapas garumā datorzinātnē vai medicīnā, kas nopublicētas elektroniski kādā ārzemju datubāzē.

Ja pētījumi skar plašāku sabiedrību un tās intereses, varētu gaidīt arī vismaz populārzinātniskus pārskatus par darīto. Iespējams veicināt zinātnieka devumu latviešu valodā, dodot iespējas publicēt savu darbību arī latviski. Populārzinātniskie žurnāli, manuprāt, puslīdz spēj eksistēt. Dziļi zinātniski žurnāli latviešu valodā, izņemot humanitāro jomu, domājams, diemžēl nav perspektīvi.

Valstij ir jānodrošina izglītība latviešu valodā visos līmeņos, tai skaitā paralēlas latviešu valodas programmas, ja augstskola vēlas kādas programmas viesstudentu vajadzībām organizēt angliski. Tas nodrošinās arī latviskās terminoloģijas attīstību vismaz vidējā līmenī. Sāpīgais jautājums par bakalaura, promocijas darbu rakstu valodu, ja tā nav latviešu, atrisināms, prasot izvērstu kopsavilkumu latviešu valodā. Šeit pamatjautājums tomēr ir, kam Latvijas izglītības sistēma gatavo jaunos speciālistus – darbam Latvijā, vai kādā ārzemju uzņēmumā, laboratorijā, slimnīcā. Manuprāt, atbilde ir skaidra – Latvijai, kas nekādā ziņā neizslēdz iespēju kādam pārcelties arī citur.

Atsevišķs jautājums ir terminoloģijas attīstība. Skaidrs, ka nekad netiksim līdzi šai jomā dažām lielajām valodām, un droši vien būs pietiekami daudz jomu, kur detalizēta terminoloģija vispār nav/nebūs aktuāla, piemēram, koraļļu vai vēršu cīņu detaļas. Bet latviešu terminoloģijai būtu jāatbilst valodas lietotāju mainīgajām vajadzībām. Ar šo darbu var nodarboties plaši strukturēta un dārga organizācija vai neliela koordinējoša iestāde, kas apkopo decentralizēti topošos terminus.

Iespējams, ka mākslīgas intelekts noņems daļu no augšminētajiem jautājumiem.

Visbeidzot būtu vēlams izbeigt regulāro pastāvošās valodas likumvides apšaubīšanu, "liberalizēšanu", atsevišķu tās sastāvdaļu "nograušanu" zinātnes un izglītības vārdā. Latviešu valodas likumvide nekādā veidā nav traucējusi zinātnes attīstībai Latvijā. Tai traucē pavisam citas lietas.

Andrejs Veisbergs, LZA akadēmiķis

* Ziņojums sagatavots LZA HSZN 2020. gada 20. aprīļa sēdei. Publicēts ar LZA HSZN vadītājas Raitas Karnītes atļauju.

IZSLUDINĀTA VPP "ĒNU EKONOMIKAS MAZINĀŠANA VALSTS ILGTSPĒJĪGAS ATTĪSTĪBAS NODROŠINĀŠANAI"

Izsludināts valsts pētījumu programmas "Ēnu ekonomikas mazināšana valsts ilgtspējīgas attīstības nodrošināšanai" projektu pieteikumu atklātais konkurss.

Latvijas Zinātnes padome, pamatojoties uz Ministru kabineta 2018. gada 4. septembra noteikumu Nr. 560 "Valsts pētījumu programmu projektu īstenošanas kārtība" 17. punktu, izsludina valsts pētījumu programmas "Ēnu ekonomikas mazināšana valsts ilgtspējīgas attīstības nodrošināšanai" projektu pieteikumu atklāto konkursu.

Valsts pētījumu programmas "Ēnu ekonomikas mazināšana valsts ilgtspējīgas attīstības nodrošināšanai" virsmērķis – mazināt ēnu ekonomiku un veicināt iekļaujošu un uz ilgtspējīgu attīstību vērstu ekonomisko izaugsmi, kā arī produktīvas un konkurētspējīgas uzņēmējdarbības vides attīstību, tādējādi paaugstinot sabiedrības labklājību Latvijā.

Konkursā var piedalīties Latvijas Republikas zinātniskās institūcijas, kas reģistrētas Zinātnisko institūciju reģistrā un kā sadarbības partneris zinātniskā institūcija, kas atbilst pētniecības organizācijas definīcijai, vai valsts institūcija, kurai zinātniskās darbības veikšana ir noteikta ar ārējo tiesību aktu, nolikumā vai statūtos.

Konkursam pieejamais kopējais piešķirtais valsts budžeta finansējums ir **251 536** EUR 24 mēnešu periodam.

Projektu iesniegumu iesniegšanas termiņš ir **2020. gada 4. jūnijs.**

Programmas mērķi ir paplašināt zināšanu un analītisko bāzi ekonomikas un finanšu nozarē, stiprināt saikni starp pētniecību un valsts rīcībpolitiku, veicināt sabiedrībā izpratni par ēnu ekonomikas negatīvo ietekmi un nodokļu saistību labprātīgas izpildes nozīmi.

Atbilstoši programmas īstenošanas mērķim programmā ir noteikti trīs uzdevumi:

1. izstrādāt Latvijas apstākļiem piemērotu ēnu ekonomikas mērīšanas metodoloģiju, kas paredz statistikas datu un dažādu datu avotu informācijas izmantošanu, ņemot vērā veikto tautsaimniecības nozaru problēmu izpēti;

2. novērtēt ēnu ekonomikas ietekmējošos faktorus tautsaimniecības nozarēs, kurām ir nozīmīga finanšu ietekme, kā arī sniegt pamatotus rīcībpolitikas ieteikumus ēnu ekonomikas mazināšanai un viedo tehnoloģiju izmantošanai, izvērtējot attiecīgo ieteikumu finansiālo ietekmi;

3. veikt pētījumus par iemesliem, kāpēc fiziskās personas izvairās no labprātīgas nodokļu maksāšanas un iesaistīšanās sociālās apdrošināšanas sistēmā, un analizēt ietekmējošos faktorus, kas veido ēnu ekonomikas radītus priekšnosacījumus negodīgai konkurencei un atsevišķu iedzīvotāju grupu sociālajai nevienlīdzībai un nepietiekamai nodrošinātībai, kā arī analizēt, kā ēnu ekonomikas mazināšana ietekmē attieksmi pret nodokļu maksāšanu.

Projektu pieteikumi iesniedzami Nacionālajā zinātniskās darbības informācijas sistēmā (turpmāk – informācijas sistēma) (https://sciencelatvia.lv).

1. par konkursa īstenošanu, projektu pieteikumu iesniegšanu, konkursa nolikumu – vpp@lzp.gov.lv ;

2. par informācijas sistēmas lietošanu – LZP vecākā referente Jeļena Blazarene (jelena.blazarene@lzp.gov.lv);

Dokumenti – Nolikums un tā pielikumi atrodami LZP tīmekļvietnē.

Avots: LZP

SEMINĀRS PAR IZSLUDINĀTĀS VPP PROJEKTU PIETEIKUMU IESNIEGŠANU

Latvijas Zinātnes padomi (LZP) sadarbībā ar Finanšu ministriju (FM) š.g. **20. maijā** plkst. 14.00 rīko valsts pētījumu programmas "Ēnu ekonomikas mazināšana valsts ilgtspējīgas attīstības nodrošināšanai" (VPP) semināru projektu iesniedzējiem. Norises vieta: tiešsaistē (saite un darba kārtība tiks nosūtīta reģistrētajiem dalībniekiem).

Uz semināru aicināti visi interesenti un potenciālie projektu pieteikumu iesniedzēji. Reģistrēties seminārām var LZP tīmekļvietnē.

Avots: LZP

PĒTNIEKI MONITORĒ AUGSNES VESELĪBU AUGĻU UN OGU DĀRZOS

Sadarbībā ar Latvijas Augļkopju asociāciju un vairākām zemnieku saimniecībām LLU pētnieki īsteno sadarbības projektu "Inovatīvi, ekonomiski pamatoti risinājumi ābeļu un aveņu ražošanas efektivitātes un augļu kvalitātes paaugstināšanai". Apvienojot plašu augļkopības ekspertu un nozares uzņēmumu loku, tiek izstrādāti ekonomiski pamatoti un inovatīvi, videi draudzīgi risinājumi, kas samazinās ābeļu un aveņu audzēšanas un ražas vākšanas izmaksas un uzlabos augļu kvalitāti svaigam patēriņam un pārstrādei. Būtiska nozīme projektā pievērsta augsnes īpašību izpētei un izmaiņu monitoringam.

"Plānojot jebkuras darbības gan augļu dārzā, gan laukā, jāatgriežas pie pamatnes, kurā augs sakņojas – augsnes. Jo līdzīgi kā māja nevar stabili stāvēt uz neizpētītas pamatnes, tā augļukoks vai krūms nevar labi justies augsnē, par kuru zinām maz vai nezinām neko," stāsta LLU Lauksaimniecības fakultātes pētniece Ilze Vircava. It īpaši nozīmīga augsnes izpēte ir jaunu ābeļu un aveņu audzēšanas metožu ieviešanā

Turpinājums – 4.lpp.

"KĀ ĀRKĀRTĒJĀ SITUĀCIJA IETEKMĒ IEDZĪVOTĀJU PARADUMUS UN VESELĪBU?" DISKUSIJA LU ZINĀTNES KAFEJNĪCĀ

Kā tikt galā ar Covid–19 radīto krīzi un šajos apstākļos saglabāt pozitīvismu? Vienmēr ir iespēja mācīties! Tā attālinātajā Zinātnes kafejnīcā "Kā ārkārtējā situācija ietekmē iedzīvotāju paradumus un veselību" atzina LU Biznesa, vadības un ekonomikas fakultātes dekāns, profesors Gundars Bērziņš.

"Galvenais nepalikt bez mērķa. Ja nav darba, jebkurā gadījumā paliek iespēja mācīties. Mēs pilnveidojamies, lai radītu vairāk iespēju nākotnē. Ja mēs neko nedarīsim, mums iespēju loks samazināsies," uzsvēra G. Bērziņš, skaidrojot, ka statistiski krīžu apstākļos cilvēki turpina mācīties un studentu skaits pat pieaug, jo pilnveidojoties un trenējoties, tiek palielinātas darba iespējas nākotnē.

Attālinātā zinātnes kafejnīca

Šoreiz Zinātnes kafejnīca notika attālinātā režīmā un sekot līdzi ekspertu diskusijām varēja LU *Facebook* kontā, mājaslapā, kā arī klausīties radio NABA. Zinātnes kafejnīcā trīs eksperti – LU Biznesa, vadības un ekonomikas fakultātes dekāns profesors un LZA korespondētājloceklis **Gundars Bērziņš**, LU Medicīnas fakultātes profesors, ārsts kardiologs un LZA akadēmiķis **Andrejs Ērglis** un LU Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultātes profesors un LZA korespondētājloceklis **Ivars Austers** no dažādiem rakursiem – ekonomikas, veselības un psiholoģijas – sniedza ieteikumus un klāstīja jaunākas atziņas par pētījumiem šajā skarbajā laikā, kas tomēr zinātnei ir ļoti interesants un izaicinājumiem pilns.

Cilvēki paliek mājās

LU un Latvijas Mobilā Telefona (LMT) pētnieki ir radījuši pieeju, kas, pateicoties mobilā tīkla notikumu statistikai, ļauj reāllaikā novērot cilvēku uzvedību un tās izmaiņas dažādu notikumu ietekmē. Pētījums parāda, ka ārkārtas situācijas laiks ir būtiski mainījis Latvijas iedzīvotāju uzvedību un lielākā daļa cilvēku visā valstī godprātīgi ievēro norādījumu #paliecmājās. Tāpat pētījums parāda, ka cilvēku aktivitāte no pilsētu un darba centriem strauji pārvietojusies uz dzīvojamiem rajoniem un ārpus pilsētām.

Pētījumā tika novērots, ka Rīgas centrā cilvēku aktivitāte samazinājusies par 98 %, kas nozīmē, ka cilvēki tur nedzīvo, bet tikai strādā. Ārkārtējā stāvokļa pirmajās nedēļās tirdzniecības centros aktivitāte bija kritusies par 30–40 %, brīvdienās pat par 80 %, taču veikalos "Depo" aktivitāte palielinājusies.

"Galvenais secinājums – cilvēki īstermiņā ļoti ievēro visus ierobežojumus," skaidroja G. Bērziņš. Pašlaik LU pētnieki domā par sadarbības iespējām ar infektologiem un Slimību profilakses un kontroles centru, lai LMT torņu datus varētu salikt kopā ar infektoloģijas datiem. Tas varētu palīdzēt noteikt infekcijas perēkļus Latvijā.

Iespēja apgūt jaunas prasmes

Noteikti daudzi līdz šim neko nezināja par tādām platformām kā *Microsoft Teams* vai *Zoom*, taču tagad cilvēku tehnoloģiju lietošanas prasmes ir augušas, diskusijā uzsvēra I. Austers. "Liela daļa sabiedrības noticēja, ka viņi var ko tādu izdarīt. Cilvēki ir gatavi ko citu iemācīties. To dēvē par pašefektivitāti –, lai vispār kaut ko sāktu mācīties, jātic, ka to var izdarīt," skaidroja profesors.

Viņš arī aktualizēja jautājumu par to, vai globālu satricinājumu laikā cilvēki varētu palikt labāki? Pēdējo 50 gadu laikā cilvēka portrets neesot zīmēts optimistiski. Cilvēks nav pārāk racionāls, iejūtīgs, domā pārsvarā egoistiski, pats to varbūt pat nepamana, tāpēc, pēc profesora domām, cilvēka daba tik ātri nemainīsies.

Lai saglabātu darba efektivitāti un strādāšanai no mājām būtu lielāka motivācija, jābūt skaidrai ikdienas rutīnai, uzskata I. Austers. Apņemšanos kaut ko izdarīt arī palīdz publiski izteikti paziņojumi, kā arī lielus darbus sadalot sīkākos.

Veselīgi cilvēki vieglāk pārdzīvo krīzi

Cilvēkiem, kas rūpējas par savu veselību un kuriem ir mazāki riska faktori, no veselības viedokļa vieglāk pārdzīvo krīzi, Zinātnes kafejnīcā stāstīja A. Ērglis. Cilvēkiem jāiemācās dzīvot šajos apstākļos, saglabājot veselību.

"Ģimenes, kurai vairāk uzticamies, un attiecību mijiedarbība ir tā, kas var nodrošināt arī miera laikos ilgāku un labāku dzīvošanu," bilda profesors. Viņaprāt, cilvēkiem ir jāuztraucas par vīrusu, taču nedrīkst pakļauties bailēm un nevajadzētu visu dienu iegrimt Covid–19 statistikas datos. Šobrīd ir svarīgi sabiedrībā vienam otru psiholoģiski atbalstīt un veselības stiprināšanai – nodarboties ar fiziskām aktivitātēm.

"Liela laime, ka vasara nāk, jo, kur ir saulainākas vietas, tur cilvēki ir priecīgāki," uzsvēra profesors.

Vīruss maina šūnu un organismu, taču tas ir spējīgs arī mainīt sabiedrību. Jāsaprot, kā pasauli mainot, nepadarīt to sliktāku, bilda A. Ērglis.

Diskusiju iespējams noskatīties LU *Facebook* kontā.

Antra Sprēde,
LU Komunikācijas un inovāciju departaments
Avots: LU tīmekļvietne

PASĀKUMI LZA SAKARĀ AR COVID–19

Latvijas Zinātņu akadēmija, ievērojot Ministru Kabineta 02.04.2020. noteikumus Nr. 180 "Noteikumi par publiskas personas un publiskas personas kontrolētas kapitālsabiedrības mantas nomas maksas atbrīvojuma vai samazinājuma piemērošanu sakarā ar Covid–19 izplatību", ir piemērojusi neapdzīvojamo telpu nomas maksas samazinājumu.

Latvijas Zinātņu akadēmija piemēro nomas maksas samazinājumu komersantiem :

N. p.k.	Reģistrācijas numurs	Nosaukums	Nomas maksas samazināta
1	40003432641	Abonēšanas aģentūra PKS SIA	daļēji
2	44103077250	ACERO SIA	pilnībā
3	14086810503	Agrita Rinkeviča IU	pilnībā
4	10016310900	Aleksejs Mosolovs IU	pilnībā
5	40003601145	Apziņas veidošanas centrs ARGĀLIM SIA	pilnībā
6	40003828207	ARBIT NAMS SIA	pilnībā
7	50008077491	Baltais zvirbulis Biedrība	pilnībā
8	40103609234	BEĶERIS un J, SIA	pilnībā
9	40003474575	Bliss SIA	pilnībā
10	50103711551	Centra autoskola SIA	daļēji
11	99500003781	Ciānas meita Evaņģ.krist.draudze	pilnībā
12	40003372060	Dialogs SIA	pilnībā
13	20015011211	Dzintra Dzilna IU	pilnībā
14	40003244282	EASTCON SIA	daļēji
15	23094412526	Elmārs Spodris IU	pilnībā
16	42803001562	Elvīra SIA	daļēji
17	40103512214	First Baltic Hubbard college of Administration SIA	pilnībā
18	40003367411	Galss buss SIA	daļēji
19	40103258715	ID FABERS (Mācību centrs FABERS) SIA	pilnībā
20	24046310546	Irina Tretjakova IU	daļēji
21	20125810428	Irina Trumpele IU	daļēji
22	40003225648	Latgales mācību centrs SIA	pilnībā
23	40008010098	Latvijas Amb. dienesta ārstu palīgu prof. biedrība	pilnībā
24	40008046004	Latvijas farmācijas arodbiedrība	pilnībā
25	40003258564	Pasta un kurjeru serviss SIA	daļēji
26	50003716891	PAVARDIŅŠ SIA	pilnībā
27	04056410405	Pēteris Silavs IU	pilnībā
28	40103944410	Retailbox SIA	daļēji
29	50103294671	RIA TOURS SIA	pilnībā
30	90000986171	Rīgas Centra Kristus Draudze	pilnībā
31	99500002339	Rīgas Internacionālā Baptistu Draudze	pilnībā
32	40008137515	SVAGA, ETNOSENĀS KULTŪRAS BIEDRĪBA	pilnībā
33	50203163821	Synergy Agency SIA	pilnībā
34	26127211813	Tatjana Kruglova IU	daļēji
35	21105514503	Valery Skorokhodov IU	pilnībā
36	40002054898	Zintnieks SIA	daļēji

PĒTNIEKI MONITORĒ AUGSNES VESELĪBU AUGĻU UN OGU DĀRZOS

Turpinājums no 3.lpp.

Pētniece skaidro, ka augsnes pamatsastāvu ietekmē ģeoloģiskie apstākļi, reljefs, klimats augi un organiskā viela. Augsnē nemitīgi norit fizikālķīmiskie un bioloģiskie procesi, kurus viegli var ietekmēt vai pārtraukt cilvēka nepārdomāta saimnieciskā darbība. Līdz ar to augsne ir kā jutīgs dzīvās un nedzīvās dabas veselums, kas ir svarīgs augu veselībai un, nezaudējot kvalitatīvās īpašības, nodrošina augus ar ūdeni un barības vielu pieejamību, kā arī veicina veselīgu sakņu sistēmas izveidi un sekmē augļu kvalitāti un augļkoku produktivitāti.

Turklāt augļkopjiem ir svarīgi atcerēties, ka arī salīdzinoši jaunā augļu un ogu dārzā ir būtiski sekot līdzi izmaiņām augsnes veselībā, lai augsne nenoplicinātos un nezaudētu savu spēju atbalstīt koku un krūmu produktivitāti, kā arī neatstātu nelabvēlīgu ietekmi uz vidi.

Tādēļ projekta "Inovatīvi, ekonomiski pamatoti risinājumi ābeļu un aveņu ražošanas efektivitātes un augļu kvalitātes paaugstināšanai" mērķa īstenošanā īpaša vērība pievērsta augšņu sastāva un īpašību izpētei un izvērtējumam pētījumā iekļautajos augļu un ogu dārzos. Tas tiek darīts, lai noteiktu augsnes veselību ietekmējošos ķīmiskos aspektus, piemēram, barības vielu klātbūtni un pieejamību, organiskās vielas daudzumu augsnē, augsnes pH u.c. Pētniece stāsta, ka uzmanība tiek pievērsta augsnes fizikālmehāniskajām īpašībām, kas nosaka gan barības vielu un ūdens apriti, gan skābekļa nodrošinājumu augu saknēm un mikroorganismiem.

"Iegūtie pētījuma rezultāti par augšņu agroķīmiskajām īpašībām parādīja nevienlīdzīgu situāciju pētītajos augļu un ogu dārzos – vairumā gadījumu tika konstatēta augšņu paskābināšanās, kā arī augiem pieejamo makroelementu disbalanss. Lai saglabātu un uzlabotu augsnes veselību, katram individuālam gadījumam ir iespējams pielāgot mēslošanas shēmu, savukārt uzturot augsnes kvalitatīvās īpašības – optimizēt augsnes mēslošanas plānu," par pirmajiem pētījuma rezultātiem stāsta I. Vircava.

Balstoties uz iegūtajiem rezultātiem, projekta ietvaros tiek veikta apūdeņošanas/fertigācijas sistēmas ieviešana pauguraināpvidū, lai veicinātu vienmērīgu mitruma nodrošinājumu augļudārzā, neradot augsnes erozijas riskus. Sabalansēts ūdens daudzums augsnē nodrošina vienmērīgu augļukoku augšanu, ietekmē ražu, augļu lielumu un augļu kvalitāti. Projekta ietvaros tiks monitorētas augsnes sastāva izmaiņas un apūdeņošanas sistēmas ietekme uz augsnes kvalitāti. Pētnieki pamatoti uzskata, ka, veiksmīgi aprobējot fertigācijas sistēmu un paaugstinot augsnes kvalitatīvos rādītājus, tiks paaugstināta kopējā augļu dārza ražība, kā arī mazināts gruntsūdeņu piesārņojuma un augsnes erozijas risks.

Projekts tiek īstenots Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai Latvijas Lauku attīstības programmas 2014. – 2020. gadam pasākuma "Sadarbība" ietvaros. Projektu atbalsta Lauku Atbalsta dienests un Zemkopības ministrija.

Avots: LLU

Aizstāvēšana

2020. gada 29. maijā plkst. 10.00 Latvijas Lauksaimniecības universitātes Vides inženierijas un enerģētikas zinātņu nozares promocijas padomes attālinātā atklātā sēdē

MĀRIS GAILIS

aizstāvēs promocijas darbu **"Bioetanola sadedzes kaitīgo izmešu samazināšanas iespējas dzirksteļaizdedzes motoros"** zinātnes doktora grāda (*Ph.D*) iegūšanai vides inženierijā un enerģētikā.

Recenzenti: *Dr*. Dainis Viesturs (Latvijas Lauksaimniecības universitāte); *Dr*. Kristaps Māliņš (Rīgas Tehniskā universitāte); *Dr*. Risto Ilves (Igaunijas Dzīvības zinātņu universitāte).

Ar promocijas darbu var iepazīties LLU Fundamentālajā bibliotēkā Jelgavā, Lielā ielā 2 un internetā https://llufb.llu.lv/. Informācijai par sēdes plānoto norisi tel. 28618372.

***

2020. gada 2. jūnijā plkst. 15.00 Rīgas Stradiņa universitātes (RSU) Klīniskās medicīnas promocijas padomes atklātā sēdē, Zoom tiešsaistes platformā

VITA SKUJA

aizstāvēs promocijas darbu **"Iekaisīgo zarnu slimību aktivitāte iepriekš hospitalizētiem pacientiem ar paplašināta spektra beta–laktamāzes producējošo enterobacteriaceae dzimtas baktēriju klātbūtni zarnu traktā"**.

Recenzenti: *Dr. med*. Ivars Tolmanis (Rīgas Stradiņa universitāte); *Dr. med*. Mārcis Leja (Latvijas Universitāte); *Dr. med*. Georgina Hold (Mikrobioma izpētes centrs, St George and Sutherland Clinical School, Sidneja, Austrālija).

Ar promocijas darbu var iepazīties RSU bibliotēkā un tā kopsavilkumiem RSU tīmekļvietnē.

***

2020. gada 8. jūnijā plkst. 10.00 Rīgā, Āzenes ielā 12/1, 115. auditorijā, Rīgas Tehniskās universitātes Vides inženierijas un enerģētikas nozares promocijas padomes P-19 atklātā sēdē promocijas darbu zinātnes doktora grāda iegūšanai aizstāvēs

IEVA PAKERE

par tēmu **"Solar energy in low temperature district heating"**.

Recenzenti: *Dr.sc.ing*. Ritvars Sudārs (Latvijas Lauksaimniecības universitāte); *Dr.sc.ing*. Vladimirs Kirsanovs (Rīgas Tehniskā universitāte); *Dr.ing*. Stefan Holler (Gētingenes Lietišķo zinātņu un mākslas universitāte, Vācija).

Ar promocijas darbu var iepazīties RTU bibliotēkā Paula Valdena ielā 5, Latvijas Nacionālajā bibliotēkā Mūkusalas ielā 3 un RTU Elektrotehnikas un vides inženierzinātņu fakultātē, 602. kabinetā.

***

2020. gada 12. jūnijā plkst. 12.00 Latvijas Universitātes Dabaszinātņu akadēmiskajā centrā, Ģeogrāfijas un Zemes zinātņu fakultātē, Jelgavas ielā 1, 702. telpā LU Vides zinātnes promocijas padomes atklātā sēdē

ZANDA KRŪKLE

aizstāvēs promocijas darbu **"Vides trokšņa pārvaldība Latvijā"** zinātnes doktores (*Ph.D.*) zemes zinātnēs, fiziskajā ģeogrāfijā, vides zinātnēs grāda iegūšanai.

Recenzenti: *Dr.geogr*. Iveta Šteinberga (Latvijas Universitāte), *Dr.sc. ing*. Ritvars Sudārs (Latvijas Lauksaimniecības universitāte) un *Dr.techn*. Linas Kliučininkas (Kauņas Tehniskā universitāte, Lietuva).

Ar promocijas darbu var iepazīties LU Bibliotēkas Daudznozaru bibliotēkā (Raiņa bulv. 19, 2. stāvs, 203. telpa) divas nedēļas pirms aizstāvēšanas.

Interesenti aicināti pieteikties sēdei līdz 10. jūnijam, rakstot ziņu uz e–pastu – oskars.purmalis@lu.lv.

***

2020. gada 16. jūnijā plkst. 12.00 LU Humanitāro zinātņu fakultātes (Visvalža ielā 4a, Rīgā) 401. auditorijā (zāle) notiks LU Literatūrzinātnes, folkloristikas un mākslas zinātnes nozares promocijas padomes atklātā sēde, kurā disertāciju zinātniskā doktora grāda iegūšanai mūzikā, vizuālajās mākslās un arhitektūrā aizstāvēs

IEVA RODIŅA

Temats: **"Eduarda Smiļģa režija un modernisms (1920–1945)"**.

Recenzenti: *Dr.art*. Rūta Muktupāvela (LKA), *Dr.philol*. Elīna Vasiljeva (DU), *Dr.art*. Stella Pelše (LMA LMI), Dr.art. Guna Zeltiņa.

Ar promocijas darbu var iepazīties LU Daudznozaru bibliotēkā, LU Humanitāro zinātņu fakultātes 304. telpā un LU tīmekļvietnē. Lai pieteiktos sēdei, rakstīt uz e–pastu iveta.narodovska@lu.lv.

Redaktore Ilze Boldāne–Zeļenkova
"Zinātnes Vēstnesis"
Laikraksts iznāk kopš 1989. gada.
Reģistrācijas apliecība nr. 75.
Izdevējs: Latvijas Zinātņu akadēmija, Latvijas Zinātnes padome, Latvijas Zinātnieku savienība.
"Science Bulletin". Latvian Academy of Sciences, Latvian Council of Science, Association of Latvian Scientists.
"Zinātnes Vēstnesis" redakcijas padome: akadēmiķis Tālavs Jundzis (vadītājs), LZA Prezidents Ojārs Spārītis, LZA ģenerālsekretārs Andrejs Siliņš, akadēmiķi Raita Karnīte, Baiba Rivža, Jānis Spīgulis, Pēteris Trapencieris, un LZA sabiedrisko attiecību speciāliste Ilze Stengrevica; Jānis Kloviņš un Arnis Kokorevičs (LZP); Uldis Grāvītis (LZS).
Redakcija: Rīgā, Akadēmijas laukumā 1.
Tālr. 67225361, 26593299, fakss 67821153.
E pasts: zinatnes.vestnesis@lza.lv; http://www.lza.lv
Indekss 77165. Iespiests: SIA Zemgus LB